

BALKAN TÜRKLERİ EDEBİYATINDA ATATÜRK ŞİİRLERİ

Prof. Dr. Hayriye Süleymanoğlu Yenisođ

Uzmanlar, dünyada hakkında en çok kitaplar yazılan kişilerin başında Atatürk yer alır, diyorlar. Atatürk için yazılan şiirler de onlarca kitap doldurur. Türkiye dışındaki Türk edebiyatlarında da Mustafa Kemal Atatürk için yazılmış güzelden güzel şiirler vardır. Balkan Türkleri edebiyatında ise bir başkadır Atatürk'ün yeri. Atatürk de Selânik doğumludur. O da bir Balkan Türküdür, en güzel şiirlere lâıyk bir Türk evlâdıdır. Bu yazımızda, Kıbrıs Türkleri edebiyatı da dahil, Balkan Türklerinin sözlü ve yazılı edebiyatında Atatürk'le ilgili şiirlerden seçilen örnekler verilecektir.

XIX. yüzyılın ikinci yarısından sonraki dönem birçok askerî ve politik olaylarla doludur. Bu olayların çoğuna Osmanlı Devletinin Rumeli kanadı sahne olmuştur. Doksanüç Savaşı (1877/78), Balkan Savaşları (1923-13), Balkanlar'da yeni yeni devletlerin kurulması, kitle hâlinde göçler, hep Rumeli Türkünün aleyhine olmuş hüzünlü tarihî gerçeklerdir. Bu gerçeklere Birinci Dünya Savaşı da eklenince genel tablo çizilmiş oluyor. Askerî olayların ve politik amaçların birçoğu azınlık durumuna düşürülmüş Balkan Türkünü doğrudan etkilemiş ve bu azınlığın kaderini belirlemiştir.

Türkiye sınırları dışında kalmış olsalar da derin bir millî duyguya, millî bilince sahip olan Balkan Türkleri hiçbir zaman Türkiye'deki kardeşlerinden kopmamışlardır. Ulusal Kurtuluş Savaşında gösterilen kahramanlıklar, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu, Atatürk ve gerçekleştirilen köklü reformlar Balkan Türklerine de moral vermiş, Türkiye Cumhuriyeti'nin başarıları Balkan Türk şairlerine de ilham kaynağı olmuştur.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Balkan Türkleri edebiyatıyla Kıbrıs Türkleri edebiyatı birlikte ele alınmaktadır. Konumuzla ilgili önce Kıbrıs Türk edebiyatından seçtiğimiz şiirler üzerinde duralım.

Kıbrıs. 1919 tarihinde başlayan Ulusal Kurtuluş Savaşını Kıbrıs Türkleri yakından izlemiş, bu Savaşa destek vermişlerdir. *Savaşın Anadolu'ya Yardım* adıyla başlatılan kampanyalara şairler de dizeleriyle destek vermişlerdir. Mehmet Fikri (Matbaacı Fikri Bey) ile (Osman) Talât bu hususta başta gelir. Mehmet Fikri'nin 1922'de yayımlanan bir şiirinde şunları okuyoruz:

*Kemal Paşa, benim ülkem ancak sana lâıyktır
İman suyum, akarlarım, yeşil tarlam açıktır.*

(Osman) Talât da aynı yıl yazdığı bir şiirinde şöyle diyor:

*Aferin ey milletin sahib-i zuhûr Mustafa
Düşmanı şirâne bir savletle tezlil eyledin*

*Kahraman Türklerle bir tûfan-ı zulmün peşine
Bir yıkılmaz, fetholunmaz kal'a teşkil eyledin*

Adada İngilizlerin ve Rumların sebep olduğu birçok olumsuzluklar yüzünden Kıbrıs Türk edebiyatı da bir suskunluk dönemi yaşamış, gelişen olaylar edebiyatın gelişmesini de engellemiştir.

Özker Yaşın'ın 1953'te *Kıbrıs'tan Atatürk'e* adlı bir eseri yayımlanır. Atatürk'ün naaşının Anıtkabire nakledilmesi sebebiyle yayımlanan bu kitabında şair, Mustafa Kemal'in yaşam öyküsünü anlatırken Kıbrıs Türklerinin Atatürk'e sevgisini de dile getirir:

*Tekmil Anadolu ayakta
Bu gelen Bandırma vapuru
Mustafa Kemal'in elbisesi
Rütbesiz, nişansız
Ve avuçlarında
Kaderi yazılmış Türkiye'min.*

Şair, Mustafa Kemal'e hitap ederek O'nu Kıbrıs'a çağırır¹:

*Uzanıp gözyaşlarımı siler misin Mustafa Kemal'im
Bir hürriyet şarkısı söyler misin*

*İşte toplandık Anıtkabirinin önünde
Genç, ihtiyar, ana, oğul, kız*

*Sanki Anadolu'da düşman var gibi
Ve sen tekrar
19 Mayıs'ta Samsun'a çıkar gibi
Çık ortaya beyaz lahdin içinden*

¹ Serdar, G. Çağdaş Kıbrıs Türk Şiiri. *Türk Dili, Türk Şiiri Özel Sayısı V* (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri), Sayı 531, Mart 1996.

*Bir dev gibi yükselip yurdumuzun üstünde
Ruhundaki volkandan
Işık tut yolumuza
İman ver kalbimize*

Ahmed Esad (Larnaka, 1885-Lefkoşe, 1985), Atatürk'ün ölümünün 15. yıldönümü münasebetiyle yazdığı *Atamıza* adlı şiirinde Ata'nın ölmediğini, kalplerde yaşadığını vurgulamaktadır:

*Bir inkılâp yaptın ki: tuttun elinden Milleti
Kaldırdın onu sen, şanlı tarihiyle dipdiri
Kalktı Millet, düştüğü yerden arslanlar gibi
Bir hamlede yoğurdun asırları sen elinde
Meclis açtın, kanun yaptın, nizam verdin devlete
Sendin bize söyleyen: “Ne mutlu Türküm diyene!”
Dolmabahçe'den gözyaşlarıyla çıktığın günden beri
Çıkmadı matem yürekte, her zaman andık seni.
Bugün yine seni gözyaşlarıyla bir daha toprağa
veriyorsa Millet
Sanma ölen sensin..
Ölmedin sen, ölmezdi bir Milleti yaratan
Yine varsın, yine sensin kalbimizde yaşıyan².*

İlter Veziroğlu'nun (Magosa, 1941) *Kıbrıs'tan Atatürk'e* adlı şiirinde ise şu duygular canlandırılmaktadır:

*Ellerinden öperim Mustafa Kemal
Yattığın yerler nur olsun.
Sen elbette bilirsin
Tutsak yaşamının acısını yıllarca
Öksüz çocuklara dönerdik,
Ulusal bayramlar gelince,
Türk bayrağının yokluğundan.*

² Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 9: *Batı Trakya ve Kıbrıs Türk Edebiyatı*. F. Sağlam, H. Fedai, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997.

*Adını öğretdik öğrencilere gizli
Sevgini işlerdik kalplerine
Gök gözlerini severdik en çok
Güneşi emmiş saçlarını.
Sonra resmini öperdik saygıyla
Asamazdık sınıfın duvarına
Acıların en karası otururdu,
Yüreğimize derinden.*

*Yaşayacaksın Mustafa Kemal
Bu milletin kalbinde
Şafakların sonsuzluğunca hep.
Artık özgürüz senden aldığımız güçle
Başardık yenmeği tutsaklığı
Şimdi sana rahmet diliyoruz
Kıbrıs'tan ta Ankara'ya³*

Yunanistan (Batı Trakya). Selânik doğumlu Mustafa Kemal'in Batı Trakya Türklerinin gönlünde çok özel bir yeri vardır. Mustafa Tahsinoğlu'nun (İskeçe, 1942) *Batı Trakya'da Atatürk* adlı şiiri de bunun güzel bir örneğidir:

*Bir taraflı sayılırız
En büyük övünç benim için!
Kollarım seni arayacak,
Sağımı solumu;
Seni buldum sanırken
Kaybederim avuçlarımda
Burada seninle var olmak
En büyük övünç ve şerefse de;
Gölgesinden korkanlar,
Bir de tomarları ceplerine sokanlar,*

³ A. g. e., 375.

*Bilirler ki
Başı belâya sokmaktır
Sensiz yaşamak!⁴*

Kurtuluş Savaşına Balkan Türklerinin de katıldığı biliniyor. Ancak kadınların da katılmış olduğunu bilenler azdır, denebilir. Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Mustafa Kemal’le övündükleri gibi, Selânikli Ayşe Altuntaç ile de övünmelidirler. O da Atatürk gibi Selâniklidir. Nene Hatun, Kara Fatma ve daha nice kadınlarımızın Birinci Dünya Savaşına katıldıkları gibi bir Rumeli Türk kadını Ayşe Altuntaç da Kurtuluş Savaşına oğullarıyla birlikte katılmıştır⁵: Selânikli olan Ayşe Altuntaç, Birinci Dünya Savaşında Kafkas cephesinde yaralanarak ölen kocasının intikamını almak için yemin etmiştir. 15 Mayıs 1919’da Yunanlıların İzmir’e girmesi üzerine köy köy dolaşarak gönüllü toplamış, karşı koyma hareketine iki oğluyla birlikte katılmış, burası Yunanlıların eline geçince Aydın’a gitmiştir. Kuvâ-i Milliyye’nin ilk teşkilâtına iki oğluyla birlikte katılan Ayşe Hanım, Yunanlılar tarafından 27 Mayıs 1919’da işgal edilen Aydın’da, Demirci’deki savaşlarda kahramanca döğüşmüş, oğullarından büyüğü burada yürütülen savaşta şehit düşmüştür. Ayşe Altuntaç, 21 Şubat-12 Mart’taki Birinci İnönü, 31 Mart-1 Nisan 1921’deki İkinci İnönü savaşlarında da bulunmuştur ve oğullarından küçüğü bu sıralarda şehit olmuştur. 23 Ağustostan 13 Eylül, 1921’e kadar süren, Yunanlıların yine büyük yenilgisiyle püskürtüldüğü Sakarya Savaşına da katılmış, kasiğından yaralanmış ise de, tedavi edilip iyileşince müfrezesine dönmüştür. Büyük Taaruzda Mürsel Paşa fırkasında, Ahır Dağlarında düşman gerilerine sarkmaya memur edilmiştir. İzmir’e ilk giren kıtalar arasında Ayşe Altuntaç da vardır. Kocasının intikamını almak için onun hatırası olan mücevherleri satarak at, mavzer, elbise vs. aldığı, binbaşılığa kadar yükseldiği belirtilmektedir.

Cumhuriyet kurulduktan sonra Binbaşı Ayşe Hanım Ankara’da Merkez Bankasına temizlikçi olarak işe alınmış, buradan emekli olunca da ömrünün yaşlılık dönemini bu cüz’î emekli maaşıyla geçirmiştir.

Batı Trakya Türk edebiyatında da şiir türü en yaygın olduğundan Atatürk’e ve O’nun doğum ve ölüm yıldönümleriyle ilgili birçok şiirler yazılmıştır. En çok şiir yazan Alırza Saraçoğludur (Gümülcine, 1938-Gümülcine, 1994). *Sabahın Müjdesi* şiirinde şair şu dizeleri sıralamıştır:

⁴ Sağlam, F., Çağdaş Batı Trakya Türk Şiiri. *Türk Dili. Türk Şiiri Özel Sayısı V* (Türkiye Dışı Çağdaş Türk Şiiri), Sayı: 531. Mart 1996.

⁵ Yenisoy, H. Süleymanoğlu, *Balkanlar Deyince (Edebiyatımızda Balkan Acıları)*, Filibe Yöresi Kültür ve dayanışma Derneği Yayını, Bursa, 2007.

*Mustafa Kemal Paşa millî heyecandı dün
Ulusal şahlanişti, umuttu, imandı dün
Sabahın müjdecisi ebedî bir şafaktı
O, Türklüğün güneşiydi hep aydınlatacaktı.*

Türklüğün Güneşi Atatürk şiirinden de şu dizeleri okuyalım:

*Ey Türklüğün güneşi, ey Türklüğün önderi
Büyük bir istikbale yaklaşıyor ulusun
Her gün gidiyor biraz biraz daha ileri
En büyük engelleri de aşıyor olsun.*

Rahmi Ali (Gümölcine, 1941) de Atatürk için güzel şiirler yazmıştır. *10 Kasım İçin Dörtlükler* adlı şiirinde O'nun ölümünden sonra da her Türkün gönlünde bir sevgi olduğunu, O'nunla gidecek yolun doğru yol olduğunu vurgulamaktadır:

*Halk dilinden düşmez oldun
Gidecek doğru yoldun
Türk yurdunun kaderini
Değiştiren kişi oldun...*

*Gün geçtikçe büyür adın,
İzindeyiz, der, evlâdın.
Yoldan sapan sana gelir,
Bugün olmasa da yarın...*

Sevkan Tahsinoğlu'nun *Ata'mın Gözleri* adlı şiiri ise benzetmelerden oluşan bir eserdir:

*Bu kısacık bir şiir
Ata'mın gözlerini anlatan
Ata'mın gözleri mavi
Gökyüzü gibi
Ata'mın gözleri yeşil*

*Ormanlar gibi
Ata'mın gözleri derin
Denizler gibi
Ata'mın gözleri bitimsiz
Renkler gibi
Ata'mın gözleri bilgili
Cahilliği siler gibi
Ata'mın gözleri küskün
Şimdilerde olanlara
Küskün bakar gibi*

Çocuklara Atatürk Şiirleri. Batı Trakya çocuk şiirine de güzel şiirler kazandıranlar vardır. Atatürk'ü çocuklara tanıtanların başında da yine Alırıza Saraçoğlu bulunmaktadır. *Atanı Tanı Çocuğum* adlı şiirinde çocuklara Atatürk'ü şöyle tanıtıyor şair:

*Liderler lideridir O,
Ata'nı tanı çocuğum.
Ünlüler ünlüsüdür O,
Ata'nı tanı çocuğum.
Atatürk ilkesi senin
Yegâne ideoloji.
İzinden git yükselirsin,
Ata'nı tanı çocuğum.*

*Güneşidir O her Türkün
Meşaledir Atatürk'ün
Anlatır Türk'ü her gün
Ata'nı tanı çocuğum.*

*O'dur bizim başöğretmen
Onunla öğün yavrum sen
Faydalan ilkelerinden
Ata'nı tanı çocuğum.*

Arnavutluk. Nimetullah Hafız'ın verdiği bilgilere göre, Arnavutluk'ta Türk kökenli Arnavutlar vardır. Ana dillerini unutmuş olan bu topluluk da Atatürk için destanlar söylemiştir. Arnavut dilinde söylemiş oldukları destanların birinde şöyle deniyor:

*Yedi Kıral hepten kalktı ayağa,
Mustafa Kemal'e durdu kavgaya.
Kemal kalktı kahramanca ayağa
Kim ki Türktür diniyle, imanıyle,
Hemen kalksın ayağa, oturmasın
Hazırlansın vatanın savaşına⁶*

Makedonya ve Kosova (Eski Yugoslavya). Balkanlar'ın kalbi sayılan Makedonya, Türk tarihinin ayrılmaz bir parçası olduğu ve Mustafa Kemal Atatürk'ün de Makedonyalı olduğu, bundan dolayı da Makedonya'nın Türk tarihinde unutulmaz bir yeri olduğu vurgulanmaktadır⁷. Ailesinin bugünkü Makedonya topraklarından olması, Mustafa Kemal'in de yaşamında Makedonya yılları, Makedonyalıların da Selânik şehrinin bir Makedon şehri olduğunu iddia etmeleri buradaki Türk topluluğunun Atatürk'e sahip çıkmaları doğal olduğu gibi O'na birçok şiir hasretmiş olmaları da doğaldır.

Eski Yugoslavya Türklerinden Atatürk'e dair ilk şiir yazar ve 1964'te *Varlık* dergisinde “Kan” takma adıyla yayımlayan İlhami Emin'dir (Radoviş, 1931). 1966/67 yıllarından itibaren Üsküp'te çıkan *Birlik*, *Sevinç*, *Tomurcuk* ve *Sesler* gibi gazete ve dergilerde Atatürk'le ilgili şiirler yazılarak yayımlanma çalışmaları sürdürülmüştür. 1967'de Türkiye Cumhuriyeti ve Atatürk'le ilgili ilk olarak şiir yazarlardan Nimetullah Hafız (Prizren, 1939) olduğunu belirtmeliyiz. *Ben* (Yugoslavya Türkü), *Sen* (Türkiye Cumhuriyeti), *O* (Atatürk), *Biz* (Balkan Yarımadası'ndaki Türkler), *Siz* (Türkiye Cumhuriyet'ndeki Türkler) ve *Onlar* (İstiklâl Savaşı'nda şehit düşen kahramanlar) başlıkları altındaki şiiri “*Sesler*” dergisinde yayımlanmıştır. Şiirlerde Atatürk'ün adını yazmak tehlikeli olduğu için şair, *Atatürk* yerine *O* kişi adını kullanmak mecburiyetinde kalmıştır:

*O, en büyük savaşı kazandı size
O, en büyük olduğunu gösterdi onlara.
O, senin, benim, sevdiğimiz,
O, onların, bizim, yaşamımız,*

⁶ Hafız, N., Balkan Türk Şiirinde Atatürk. *BAL-TAM TÜRK LÜK BİLGİSİ*, sayı: 1, Prizren, 2004.

⁷ Abbas, Z., Makedonya'da Türklerin Eğitimi (1912-1996). *Balkan Ülkelerinde Türkçe Eğitim ve Yayın Hayatı Bilgi Şöleni. Bildiriler*. Türk Dil Kurumu yayını, Ankara-1999.

O, hepimizin atamız.

1967'de tüm Balkan'larda ilk olarak Prizren'de bir Atatürk sempozyumu düzenlenmiş ve Mustafa Kemal Paşaya hasredilmiş şiirler okunmuştur. Sempozyumda okunan şiirlerden biri de Nusret Dişo Ülkü'nündür (Prizren, 1938). *Ağıt* adlı şiirinde şair, Atatürk'ü şöyle betimlemektedir:

*-Atalarımız arasında bir ata, Atatürk-
Yalnız gökler mavi değil, gözlerin de maviydi,
Yalnız ormanlar gür değil, kaşların da gürdü,
Masmavi göklerde bir güneş pırıl pırıl parlardı
Gür ormanlarda bir anaceylan için için ağlardı.*

Daha sonraki yıllarda Atatürk ve özellikle O'nun ölüm yıldönümü münasebetiyle şiirler yazılmış ve bunlar Priştine ve Prizren'de çıkan gazete ve dergilerde yayımlanmıştır. Örnek olarak 1970'te İsmet Jable'nin yayımladığı *Atatürk* şiiri gösterilebilir:

*Herkes ağlıyor 10 Kasımlarda İstanbul sokaklarında,
Bakıyorum, ağaçlar titriyor ormanlarda,
Kadınlar siyah güller takmış saçlarına,
Bangır bangır gençler ve ihtiyarlar ağlıyor ardına.*

Arif Bozacı'nın (Priştine, 1944) *İçimizdeki çiçek-Ata*'ya adını verdiği şiirin son dizelerinde Ata'ya sesleniyor ve şöyle diyor:

*Ata'm sen Alfabemiz İçimizde büyüyen çiçek
Barış türkümüz...*

Makedonya ve Kosova Türkleri çocuk edebiyatında da çocuklara ait Atatürk şiirlerinin sayısı az değildir. Nimetullah Hafız *Ne Mutlu Bize Ata'cıgım* adlı şiirinde Türk çocuklarına tüm Türk ulusunun Atatürk'ün izinde olduğunu şu biçimde göstermektedir:

*Ne mutlu bize Ata'cıgım
Ne mutlu bize ki,
Bütün çocuklarımız Sana şarkı söyler
Senin yolunu izler,
Bütün analar en ilk
Senin adını çocuklarına öğretir,*

Senin fotoğraflarını gösterir.

Hasan Mercan (Prizren, 1944-Ankara, 2006) da *Rumelice 10 Kasım* adlı şiirinde soru cevap şeklinde şöyle diyor:

*Ata mı bu,
At üzerindeki, çocuklar?
-Bir resim böyle oluşur şekliyle!*

*Anlaşıldı; Rumeli'ye doludizgin
Böyle gelirmiş yarınlar.
-Sesim büyük konuşur diliyle!*

*Peki, n'apar Pürzerrin'de
Tarihleşen 10 Kasımlar?
-Esin esin soylaşır benliğiyle!*

*"Yasta da yaşamı paylaşın" denince,
Değil mi ki yüce umutlar
-Cisim cisim boylaşır evreniyle!*

Romanya. Rumen Türkleri arasında ağızdan ağıza dolaşan bir anonim destanı derleyen Mehmet Ali Ekrem, 1991 tarihinde Bükreş'te "Bülbül Sesi" adlı kitabında yayımlamıştır. Kurtuluş Savaşı yürütülürken, düşman esaretinden kurtulmak için hayatlarını feda eden şehit çocuklarının babasız kaldıklarını dile getirmekle Türkiyeli kardeşlerinin kurtuluşu için İstiklâl Savaşı'nı yürüten Mustafa Kemal'e her dördlüğün sonuna coşkulu "Yaşa Mustafa Kemal Paşa yaşa" dizesini eklemişlerdir:

*İnönü dağlarında oturduk kaldık
Şehit olanları, deftere yazdık,
Kader böyle imiş ey garip ana
Yaşa Mustafa Kemal Paşa, yaşa.*

*İnönü dağlarında bir top patladı
Karşı düşmanların ödü çatladı
Kader böyle imiş ey garip ana
Yaşa Mustafa Kemal Paşa, yaşa*

İnönü dağlarında aylarca kaldık

Bahtsız yetimlerin hâline baktık

Kader böyle imiş ey garip ana

Yaşa Mustafa Kemal Paşa, yaşa.

İnönü dağlarında neferler gezer

Karşıda düşmanları martinan sezer

Kader böyle imiş ey garip ana

Yaşa Mustafa Kemal Paşa, yaşa.

1930'larda Balkanlar'dan Türkiye'ye göçler devam etmiş, özellikle otuzlu yılların ikinci yarısında geniş boyutlara ulaşmıştır. Romanya'dan 130 000 ile 150 000 arasında Türk (Tatar Türkleri de dahil) Türkiye'ye gelmiştir. Bu kitlesel göçe türküler söylenmiş ve bunların bazılarında Atatürk'e minnettarlık ifadeleri vardır:

İskele bağlı, biz hazır, kâğıdımız gelmiyor

İçimizden kan taşıyor, kimse bilmiyor

Ateşi bastırıp çıktık biz kapıyı kilitleyip

İskelede duruyoruz, vapur bekleyip

Ben vapura binince kunduram kaydı

İpekli mendilimi dalgalar aldı

Geldi, kuvvetle vapur bıraktı bizi

Yaşasın Kemal Paşa aldırıldı bizi⁸

Bulgaristan. Mustafa Kemal Atatürk Bulgaristan Türklerinin de gönlünde taht kurmuştur. Balkan Savaşları ile Birinci Dünya Savaşı arası dönemde Türkiye'nin Sofya Elçiliğinde ataşemiliter olarak görev almış ve Türk halkına büyük yakınlık göstermiştir. Bulgaristan'ın birçok bölgesini sık sık ziyaret etmiş, her gittiği şehirde Türk halkı ve Türk öğrencileri tarafından şarkılar, marşlarla karşılanmış, Türk aydınları, milletvekilleri ve işadamlarıyla sıkı ilişkiler kurmuştur.

Bulgaristan Türklerinin ruhu daima millî duygular içinde uyanıktır, anavatana bağlıdır. Balkan Savaşında Filibe'de Rüşdiye Mektebini hemen hastahane yapıp yaralı Türk esirlerini

⁸ Horata, O., M. A. Ekrem, H. Ekrem, A. Ş. Baydar, N. Özkan, M. D. Angelova, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 12, Romanya ve Gagavuz Edebiyatı*. T. C. Kültür Bakanlığı, Ankara, 1999.

orada tedavi etmişlerdir. Rusçuk eşrafi bir yardım derneği kurup yardıma koşmuştur. I. Dünya Savaşında silâh arkadaşı yaptığı Türkiye'nin Ulusal Kurtuluş Savaşı sırasında Bulgaristan uyruklu Türkler Türkiye'ye yardım elini uzatmışlardır. Kızılay Derneği vasıtasıyla yardım toplanmıştır. Müftülükler, İslâm cemaatları bu işe canla başla sarılmışlardır. Camilerde Kızılay'a yardım levhaları asılmıştır. Halk fitre ve zakâtlarını, kurban derilerini Kızılay'a verdiği bilinmektedir. Bu yardım makbuzlarını Türk halkı birer şeref belgesi gibi saklamıştır. Aydos ilçesi Çavdarlık köyünden Osman Ağa şunu anlatır: Millî Mücadele esnasında Kızılay'a yardım için köye gelirler. Osman Ağa öküzünün birini verir. Kendisine: Çiftini ne ile süreceksin, derler.

-Bugün Anavatanı düşünmeliyiz, yarın zamanı gelince onu düşünürüz, cevabını verir⁹.

Bulgaristan Türk şairleri, Türk ordusunun başkomutanı olarak Atatürk'ün kahramanlığını, yiğitliğini destanlarında, şiirlerinde terennüm etmişlerdir. Bu şairlerin başında Ferhat Yusuf (Kırcaali 1840-1932) bulunmaktadır. Şair 1922'de bir kitap yayımlar. Bu kitapta *Vatan Destanı*, *Birinci Cihan Savaşı Destanı*, *Cehalet Destanı* ve *Mustafa Kemal Paşa Destanı* yer almaktadır. *Mustafa Kemal Paşa Destanı* Yunanistan'ın Türkiye topraklarını, Anadolu'yu istilâya başladığı ilk günlerde kaleme alınmış olduğu sanılmaktadır. Şair, Türkiye yeryüzünden silinip gidecektir, diyen Batılı politikacıların planlarının boşa çıkacağını, Türk ulusunun Mustafa Kemal Paşa yönetiminde ölüm kalım savaşında galip gelmek için kararlı olduğunu sezmektedir. Şair, 14 dörtlükten oluşan destanının her dörtlüğünün sonunda "Aman Mustafa Kemal kurtar vatanı", diye tekrarlamaktadır. Şairin yalvarışları boşa gitmez, Türk ulusu bu ölüm kalım savaşında galip gelir¹⁰.

Atatürk'ün ülküleri en kapsamlı ve dönemi için en başarılı bir biçimde şair ve gazeteci Mehmet Behçet Perim (Nevrokop 1896-Türkiye 1965) tarafından dile getirilmiştir. Atatürk'e hasretmiş olduğu şiirlerinden birinde şöyle demektedir:

*Aleme bir bak, namını takdis ediyorlar,
Azmindeki kudretine düşman bile şaştı
Ervan-ı Şahidan seni tebcil ediyorlar.
Alemde salahın biricik âşığı'sın sen,
Kurtarmak için yurdunu yaptın kara medfen
Öğrendi bu dünya YAŞAMAK DERSİNİ senden.*

⁹ Keskiöğlü, O., *Bulgaristan'da Türklere (Tarih ve Kültür)*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara, 1985.

¹⁰ Alagöz, S., *Bulgaristan Türk Şiirinde Atatürk*, *BAL-TAM TÜRKLÜK BİLGİSİ* 1, Prizren, 2004.

Oğuz Peltek adıyla bilinen Mustafa Halim (Kırcaali, 1919-Türkiye, 1956), Atatürk'e hasrettiği *Ant* adlı şiirinde şöyle diyor:

*Bize güvendi de
Bıraktı eserini
Söz verdik:
Koruyacağız diye
Tek gücenmesin diye O
Tek yaşayalım diye insan gibi
Ele güne karşı
Tek yenilmeyelim diye
Yabana yobaza...
Ant verdik!¹¹*

Hep Sen adını verdiği şiirinde de Atatürk'e şöyle sesleniyor:

*Her insan ölür gider.
İş biter
Senin bitmedi işin,
Demek ölmedin.
Gene Anıt Tepe'de
Bizi koruyorsun
Yabandan yobazdan...
Hep içimizdesin de
Başımız onun için dik
Anıtını daha çok
Kendimiz için diktik
İlerimiz için diktik!¹²*

1920'lerin ikinci yarısında ve otuzlu yılların başlarında söylenen bir okul marşından da şu dizeleri verelim:

¹¹ Yenisoy, H. Süleymanoğlu, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 8, Bulgaristan Türk Edebiyatı*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997.

¹² A. g. e.

Cumhuriyet Marşı

*Etti Cumhuriyeti tesis ulu Türk milleti,
Payıdar etsin cihanda Hak âli kuvveti.
Dalgalsın her tarafta şanlı Türk'ün râyeti
Mustafa Gazi Kemal'in unutulmaz himmeti.
Bin yaşa Cumhur Reisi, ey büyük Gazi Paşa,
Eyliyor millet teşekkür orduya subh-u mesâ.*

Bulgaristan Türk Edebiyatına mal edilmiş Atatürk ve O'nun dönemi ile ilgili bir hayli eser vardır. Ulusal Kurtuluş Savaşı, Atatürk ve başlattığı köklü reformlar birçok şaire, birçok araştırmacıya konu olmuş, bu yazılar Türkçe çıkan basında yayımlanmıştır. Atatürk reformlarının birçoğu da benimsenerek hayata geçirilmiştir. Bulgaristan Türkleri bir uyanış dönemi yaşamıştır. 1934'te gerçekleştirilen antidemokratik askerî darbeden sonra ise Türkler karanlık günler yaşamıştır.

1944-1989 totaliter rejim yıllarında Türk azınlık edebiyatı ülkedeki yeni gerçeklere ayak uydurarak gelişmeye başlamış ve güdümlü bir edebiyat hâlini almıştır. İkinci Dünya Savaşından önce Türk özel okullarında güzel şiirleri, güzel okul şarkılarını, okul marşlarını söylerken vatan, millet gibi kavramlar Türk çocuklarının minik kafalarında oluşuyor ve yerleşiyordu. Bu durum 1946-1948 yıllarına kadar sürdü. Türk okulları özel statüden resmî statüye geçtikten (devletleştirildikten) sonra okul şarkıları da, her şey unutuldu, daha doğrusu unutturuldu. Nazım Hikmet'in *Barış Şarkısı*, Sabahattin Ali'nin *Mapusane Şarkısı*, Hafız İslâm Ergin'in *Barış İçin* şiirleri şarkı olup ellilerin başında Türk okulları öğrenci korolarının repertuarlarında bir süre bulundu, çok geçmeden bunlar ve daha birçok yeni şarkı da koroların repertuarlarından çıkarıldı. Atatürk için şiir yazmak ve yayımlamak, Kurtuluş Savaşında gösterilen kahramanlıkları terennüm etmek artık imkânsızdı*.

1989'dan sonra ülkede bir demokratikleşme süreci başladı. Bulgaristan'da yaratıcılığını sürdürenlerden şair ve araştırmacı Sabri Alagöz (Kırcaali, 1937) Atatürk için

* Zamanlar oldu, **Türklerin Millî Mücadelesi** gibi ifadeleri bile kullanmak bir suç olarak nitelendirildi. Başımdan geçen şu olayı anlatayım: Sofya Üniversitesi Türkoloji Bölümünde bir Türk öğrencimiz "Sabahattin Ali'nin Romanları ve Bunlardaki Dil ve Üslûp Özellikleri" konulu bir bitirme tezi hazırlıyordu. Ben de öğrencimizin tez danışmanıydım. Öğrenci, tezinin *Giriş* bölümünde "Anadolu'da Türklerin Millî Mücadelesi devam etmekteydi" cümlesini kullanmış, diye kıyametler koptu ve "öğretim üyesi Hayriye Memova-Süleymanova (Yenisoy) Türk öğrencilere Türk milliyetçiliği ruhu aşıyor", diye suçlamalar başladı. Ben de kendimi ve öğrencimi savunmalıydım. Lenin'in eserlerine başvurduğum ve "Anadolu'da Türklerin Millî Mücadelesi" satırlarını bularak örnek gösterdim. Başka bir öğretim üyesinin de bu olayı değerlendirmesi istendi. Lenin'in bu ifadeyi sık sık kullanmış olduğu, zamanın öteki komünist liderleri tarafından da bu ifadenin kullanıldığı arkadaşlarımız örneklerle gösterdi. Bölümümüzdeki Bulgar öğrencilerimiz de bu ifadeyi kullanmışlardı... Onlara da Türkçülük, Türk milliyetçiliği ruhu mu aşılanıyordu?!

güzel şiirler yazmaktadır. Bunlardan birine *Atatürk'ün Altın Saati* adını vermiş ve bakın canlı bir varlık gibi saat nasıl tasvir edilmektedir:

*Cansız varlıklar dahi
Korudu seni ölümden
Hani o altın saatin vardı ya
O göğüsledi düşmanın kurşununu
Parçaladı yıldız yıldız,
Meğer cansız hesap ettiğimiz saat
Hiç de değilmiş cansız.
İşte o andan itibaren
Milyonlarca kilometre uzaklıktaki
Güneş'ten, Ay'dan, peyklerden
Türk Devleti aldı hız.
Gökkubbe altındaki
Hilâlin sevgiyle bakışından
Nehirlerin, denizlerin su yerine
Al kanlar akışından
Büyüledi düşman
Büyüledi cihan.
Ölümlle kucaklaşamazdı Türk
Ayın ondördü misali
Yeni Ayşeler, Fatmalar doğmalıydı
Rabbin izniyle
Şehitlerin her tabutunda
Doğmalıydı yeni millet
Yeni Devlet
Yepyeni bir Gülistan
Dünya dünya olalı
Yazılmamış olmalıydı
Böyle bir destan!¹³*

¹³ *Tuna Boyu*, Sayı 37, 2006.

Değişik dönemlerde Türkiye'ye gelen Bulgaristan Türk şairleri, 1989'un zorunlu göçünde de gelenler dahil, anavatanda Atatürk konusunu işlemişler ve edebiyatımıza değerli eserler kazandırmışlardır. Zorunlu göçte Türkiye'ye gelen şairlerin şiirlerinden örnekler verelim:

Ahmet Şerif Şerefli (Razgrat, 1926-Bursa, 2000) güçlü kalemıyla yazmış olduğu *Anıtkabir'de Saygı Duruşu* adlı şiirinde şöyle diyor:

*Yurdu, düşünceleri erozyonlu bir coğrafyada
Dünyanın hangi noktasında bulduysam
 kalbim hep
 Rasattepe'deki Anıtkabir'e dönüktü Ata'm,
 hatta işkence mengenesindeyken bile...
Bizlere çok acılar çektiren kızıl İmparatorluk
 ne hikmetse ayakta, içten çürüdü
 ve dev misali gümbürdeyerek birden çöktü...*

Şair, çekilen çilelerden, verilen şehitlerden söz ederek dilini bir sancak misali koruduğunu belirtiyor:

*Ne rütbem var, ne de sanım, sıradan bir insanım,
 biraz topal, onur yaralı Türkçe lisanım...
Tabii çok düşmüş kalkmışım, çok yorulmuşum,
 gazi de olduk, milletçe şehit de verdik,
 ama dilimi bir sancak misali korudum...*

Şiirinin sonunda Atatürk'ün hele bugün Türkiye'mize çok gerekli olduğunu vurguluyor şair:

*Onurlu yaşamak dokunulmaz bir haktr.
Kırıp dökmek, çalmak demokrasiden midir?
Demokrasi satranç kurallarına sımsıkı uymaktır.
Lâikliği yıkmak isteyen yobazlar aşırı çok,
Kıyafet, siyaset değiştiren maskeli irtica keza...
Yolunda güçlü, ateş gibi bir gençlik var Atam,
 bilinçli bir nesil...
Hele bugün öylesine gereklisin ki Türkiye'mize*

*Öylesine gereklisin ki, anlatamam!*¹⁴

Nebiye İbrahim Akbıyık (Razgrat, 1948) da *Ata'ma* adlı şiirinde yas ve sevincini Atatürk'le paylaşıyor, Ata'nın bırakmış olduğu emaneti korumak için nöbete geçmeye hazır olduğunu bildiriyor:

*Uzaklardan geldim Ata'm
Gönlüm çok yorgun
Şanlı bir geçmişin anısıyım
Kâbuslu günlerin yaşantısı...*

*Yorgunum Ata'm
Paramparça gönlümü
Toplamaya geldim...
Yaşamak için
Gücünden güç almaya geldim.
Yasaklanmış bir sevgiyi
Yüreğimde gizledim
Kanımla besledim
Onu sana vermeye geldim.
Sen ulular ulususun Ata'm
Serin mermer mâbedin
Uykunu korusun.
Anıtkabrin başında ben de
Nöbet tutmaya geldim.*¹⁵

Şair İbrahim Kamberoğlu (Eskicuma, 1952) da kısa, ama gönülleri dolduran *Sevgi* adlı şiirinde bakın ne diyor:

Mustafa Kemal'e...

*Benden çok önce
üstad ozanlar*

¹⁴ Yenisoy, H. Süleymanoğlu, *Edebiyatımızda Balkan Türklerinin Göç Kaderi*, Toplumsl Gelişim Derneği, Ankara, 2005.

¹⁵ Yenisoy, H. Süleymanoğlu, *Türkiye Dışındaki Türk Edebiyatları Antolojisi 8, Bulgaristan Türk Edebiyatı*, Kültür Bakanlığı, Ankara, 1997.

*En güzel şiirlerini
Adamışlar sana.
Kala kala
Bir tek sevmek kalmış
Benim şansıma¹⁶*

Yekta Güngör Özden'in de dediği gibi, Atatürk'ü anlamak, O'nu sevmek o kadar güzel ki!

Çocuklara Atatürk Şiirleri. Şair Lâtif Karagöz (Razgrat, 1939-Çorlu, 2009) anavatana gelince çalışmalarına hız verdi, güzelden güzel eserler yazdı. Çocuk şiirinde daha başarılı oldu. Çocuk şiirleri arasında Atatürk'e hasrettiği şiirleri de vardır. Atatürk ile ilgili şiirler, yetişen kuşaklara Atatürk sevgisini aşıl原因an etkili eğitim araçlarıdır.

Okula Koş¹⁷ adlı şiir kitabında küçük çocuklara şiirler var. Sayfa 14'te *Atatürk* başlıklı bir şiir de buluyoruz. Şu dizeleri okuyalım:

*Bir güneşsin hiç sönmeyen
Lider, yolundan dönmeyen.*

*Çok sevilen önder oldun
Gönüllere girip doldun.*

Evet, Atatürk sönmeyen bir güneş, sevilen bir önderdir.

Üç Güvercin adlı çocuk şiirleri kitabını 2005'te Çorlu'da yayımlamış. İlköğretim öğrencilerine bir yardımcı kitap olarak hazırlanmış olduğu belirtilmelte. *Atatürk'e* hasrettiği bir şiirin tamamını okuyalım:

*Resmini çizdim işte
Gülümsüyor girişte.
çok büyüktür değeri
Bizde kutsaldır yeri!*

*Ona olan sevgimiz
İçimizde bir deniz.*

¹⁶ *Balkanlılar* dergisi, Yıl: 1, Sayı: 2, Mart 2003.

¹⁷ Karagöz, L., *Okula Koş. Çocuk Şiirleri*, Çorlu, 2007.

*Düşman önüne durdu
Ondan kurtardı yurdu!*

*Sonra dev adımlarla
Erkek ve kadınlarla,
Kurdu Cumhuriyeti
Kutlarınız hürriyeti!*

*O, damarda kanımız
Kalbimizde canımız.
Sayesinde mutluyuz
Çünkü anayurtluyuz!¹⁸*

Lâtif Karagöz büyüklere de Atatürk şiirleri yazmıştır. *Yüce Ata'm* diye adlandırdığı şiirinde Ata'mızın ölmediğini, gönüllerde yaşadığını, O'nunla milletimiz hür ve gururlu olduğunu vurgulamaktadır. Şair, ilk iki dörtlükte şöyle diyor:

*Ölmedi, ölemez Türk'ün ulusu
Gönlümüzde yaşar Ata'mız her an.
O ihya etti bu büyük ulusu
O'nu yüreğimden silip atamam!*

*O'nunla milletim hür ve gururlu
O'nun gösterdiği her şey uğurlu
Sevgi şerbetime suyu katamam!¹⁹*

*

Halk şiirinde Atatürk. Balkan Türklerinin halk şiirinde Atatürk, ayrıca ele alınıp araştırılması gereken bir konudur. Yukarıda da belirtildiği gibi, 1930'ların ikinci yarısında Rumeli'den, özellikle Romanya ve Bulgaristan'dan Türkiye'ye kitlesel denebilecek göçler olmuştur. 1938'de göç yollarında bulunan Bulgaristan Türkleri Atatürk'ün ölüm haberini alırlar. *Bir Muhacir İlâhisinin* sonunda bu acı haberle ilgili şunu okuyoruz:

¹⁸ Karagöz, L., *Üç Güvercin. Çocuk Şiirleri*, Çorlu, 2005

¹⁹ Karagöz, L., *Huzur Elçisi. Şiirler*. Çorlu, 2005.

*Atımı bayledim
Bir delik taşa
Oniki bin ağlar
Ah, Kemal Paşa
Yazgımızı anlatalım
Her uçan kuşa.²⁰*

Balkan Türkleri ve özellikle Bulgaristan Türkleri arasında bilinen, söylenen ve anonim destan veya destan-türkü olarak nitelendirilen birkaç Kurtuluş Savaşı ve Atatürk marşının değişik varyantlarına değinmek istiyorum. Bunlar Türkiye’den Balkan Türklerine ulaşmış ve ağızdan ağıza dolaşırken değişikliklere uğramıştır. Birçok eserin müellifi unutulmuş, güzel eserler anonimleşerek sözlü halk edebiyatının malı olmuştur.

Yazımızın Romanya bölümünde, bu ülkedeki Türklerin söylediği *Kader Böyle İmiş Ey Garip Ana* destanını Aydın Oy tarafından hazırlanan *Şiir Dünyamızda Atatürk* adlı kitabında da buluyoruz²¹. Bazı kaynaklarda *Kafkasya Marşı* adıyla kayıtlı olduğu, fakat daha yaygın olarak bir başka deyişinden dolayı *İzmir Marşı*, diye bilindiği bildiriliyor:

*İzmir’in dağlarında çiçekler açar
Altın gümüş orda ateşler saçar
Bozulmuş Yunanlılar yel gibi kaçır
Kader böyle imiş ey şanlı ana
Yaşa Mustafa Kemal Paşa yaşa*

Bulgaristan’ın Kriçim Türkleri tarafından söylenen varyantı ise şöyledir:

*Anadolu dağlarında çiçekler açır
Altın güneş doğar halvetler saçır
Kudurmuş Yunanlılar çil gibi kaçır
Yaşa Gazimiz Kemal Paşa yaşa
İsmin yazılacak dağ ile taşa*

*Anadolu dağlarında oturdum kaldım
şehit olanları deftere aldım*

²⁰ Yenisoy, H. Süleymanoğlu, Edebiyatımızda Balkan Türklerinin Göç Kaderi, Toplumsal Gelişim Derneği, Ankara, 2005.

²¹ Oy, A., Şiir Dünyamızda Atatürk, Ankara, 1989.

*Kimsesiz kuzuları bağıma bastım
Yaşa Gazimiz Kemal Paşa yaşa
İsmin yazılacak dağ ile taş*

Saim Sakaoglu ve Turgut Güney'in hazırladıkları *Halk Şiirinde Atatürk* adlı kitapta *Ankara'nın Taşına Bak*²² başlıklı anonim destan (marş) beş dördlükten ibarettir ve birinci dördlük şöyledir:

*Anakara'nın taşına bak,
Gözlerimin yaşına bak,
Biz düşmanı esir ettik;
Şu feleğin işine bak*

Bulgaristan varyantı:

*Ankara'nın taşına bak
Gözlerimin yaşına bak
Yunan bize (y)esir oldu
Şu feleğin işine bak
Ankara'da karlı tepe
Kulağında elmas küpe
Yunan bize (y)esir oldu
Elimizi öpe öpe*

Aynı kitapta bulunan daha bir anonim eser var:

*Hoş gelişler ola Mustafa Kemal Paşa!
Askerin milletin, hayranlığıyla çok yaşa!
Arş, arş, arş, ileri ileri,
Arş ileri, marş ileri,
Dönmez geri Türk'ün askeri.*

Bulgaristan varyantında nakarat şöyle:

*Arş ileri, marş ileri
Türk askeri dönmez geri*

²² Sakaoglu, S., G. Turgut, *Halk Şiirinde Atatürk*, Atatürk Üniversitesi, Erzurum, 1974.

veya:

Arş ileri, marş ileri
Alalim eski yerleri

İkinci Dünya Savaşının sonuna kadar Bulgaristan Türkleri arasında söylenen ve çok yaygın olan marşlardan biri de şudur ve Çanakkale Savaşıyla da ilgili olabildiği de söylenir:

Yaslı gittim şen geldim
Aç koynunu ben geldim
Bana bir yudum su ver
Çok uzaklardan geldim.

Rüzgârlardan atım var
Şimşekten kanadım var
Göğsümdeki yazılar
Gazilik beratım var.

Korkma açıl şen yurdum
Dağlarda ordu kurdum
Açık denizlerine
Süngümle kilit vurdum

Birçok destan, birçok marş Balkanlar'da unutulmaya yüz tutmuş, genç nesil tarafından bunlar artık bilinmemektedir, denebilir. Verilen hemen hemen tüm şiirlerde tarih ile destan ve efsanenin ne kadar birbirine yakın olduğu açıkça görülür.

Örneklere yüce önder Atatürk, Ulusal Kurtuluş Savaşı, millet ve Cumhuriyet birbirinden ayrılmaz bir bütün oluşturmaktadır.

Sonuç olarak şunu söylemeliyiz: Atatürk'ün kişiliği, Ulusal Kurtuluş Savaşında başkomutan olarak göstermiş olduğu kahramanlığı, yiğitliği Balkan Türk şairlerini de derinden etkilemiş, bu şairler hayal ve duygularını, milletin ve vatanın kurtarıcısı Mustafa Kemal'e sevgilerini şiirlerinde belirtmişlerdir. Balkan Türkleri edebiyatında Atatürk şiirlerinin özel bir yeri, başka bir anlamı vardır.

